

بررسی تأثیر ریسک اعتباری بر ثبات مالی در نظام بانکداری اسلامی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۴/۱۱ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۵/۲۹ علیرضا حیدرزاده هنزائی

چکیده

بانک‌ها و حجم معاملات مالی آن تأثیر مثبتی بر درآمد شرکت‌ها و اقتصاد کشور دارند و توجه کردن به شرایط ثبات آن‌ها، می‌تواند اقتصاد باثباتی ایجاد کند. هدف این پژوهش، بررسی تأثیر ریسک اعتباری بر ثبات مالی بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است. به‌منظور اندازه‌گیری متغیر ریسک اعتباری از پژوهش زوپاندیس و همکاران (۲۰۱۷)، برای سنجش متغیر ثبات مالی به پشتوانه مطالعات فرهی (۲۰۱۸) و البدری (۲۰۱۵)، از شاخص زد-اسکور استفاده شده است. عمومیت این شاخص ناشی از این واقعیت است که رابطه معکوس با احتمال ورشکستگی یک بانک دارد. این پژوهش از نظر ارتباط بین متغیرها همبستگی، از نظر هدف کاربردی و از نظر روش توصیفی-پیمایشی و از نظر نوع داده‌ها کمی و گذشته‌نگر است. تعداد شانزده بانک پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی شش ساله از ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۹ به‌عنوان جامعه آماری پژوهش انتخاب شده‌اند. برای آزمون فرضیه‌ها از تحلیل رگرسیون چند متغیره به روش داده‌های ترکیبی با اثرات ثابت استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ریسک اعتباری بر ثبات مالی بانک‌ها تأثیر معنادار و معکوس دارد. درواقع، یکی از عواملی که می‌تواند ثبات بانک‌ها را به‌شدت تحت تأثیر قرار دهد ریسک اعتباری بانک‌ها است.

کلمات کلیدی

ثبات مالی، ریسک اعتباری، شاخص هرفیندال-هریسمن، بانکداری اسلامی

امروزه اقتصاددانان معتقدند سیستم مالی با ثبات پیش‌نیاز رشد اقتصادی پایدار است و پیش‌نیاز ثبات سیستم مالی تعدیل و تنظیم نظام بانکی از طریق کاهش احتمال ورشکستگی بانکی و به عبارتی بهبود ثبات مالی نظام بانکی است. ثبات مالی در نظام بانکی یکی از ویژگی‌های اصلی برای اقتصادهای موفق جهان است. نهادهای مالی به ویژه نظام بانکی نقش بی‌بدیل و محوری را در نظام اقتصادی ایفا می‌نمایند. از این نظر که عملکرد آن‌ها از یک طرف می‌تواند زمینه‌های رشد و توسعه اقتصادی و از طرف دیگر شرایط نابسامانی و سقوط یک نظام اقتصادی را فراهم آورد که مصداق آن اثرات مخرب و ناگوار بحران‌های بانکی ۲۰۰۷-۲۰۱۰ آمریکا و به‌طور کلی وقوع شصت‌ونه بحران بانکی در طول بیست‌وپنج سال گذشته است. لذا وجود یک نظام بانکی کارآ و باثبات به‌منظور پیشگیری و یا کاهش احتمال وقوع بحران مالی و در نتیجه بحران اقتصادی ضرورتی انکارناپذیر است (انکوویوا و همکاران^۱، ۲۰۱۸).

تجربه‌های اقتصادی جهان به ویژه در دو دهه اخیر این مطلب را به اثبات می‌رساند که ثبات اقتصادی^۲ کشورها مدیون ثبات مالی^۳ آن‌ها است. بحران‌های مالی^۴ چند سال اخیر در اکثر کشورهای غربی و همچنین کشورهای آسیای شرقی گواهی بر این مدعاست. اهمیت یک سیستم مالی مناسب و کارآمد، هم بر سیاست‌مداران و هم بر اندیشمندان حوزه نظر پوشیده نیست. یک سیستم مالی کارآمد به کاهش مشکل اطلاعات نامتقارن^۵ از طریق تولید اطلاعات و نظارت بر سرمایه‌گذاری‌ها، توزیع ریسک، تجهیز و تخصیص منابع سرمایه‌ای و تسهیل مبادلات کمک می‌کند و از این طریق می‌تواند بر رشد اقتصادی بیفزاید (لویین^۶، ۲۰۰۴). در مقابل، یک سیستم مالی ناکارآمد علاوه بر آنکه نمی‌تواند وظایف فوق را به درستی انجام دهد، با ورود یک بحران مالی، تبعات بسیار نامطلوبی بر ثبات اقتصادی بر جای خواهد گذاشت. لذا در دو دهه اخیر ثبات مالی به‌عنوان یکی از اهداف اصلی نظام اقتصادی مورد توجه بسیاری از سیاست‌گذاران و اندیشمندان واقع شده است. بانک‌های مرکزی و مؤسسات مالی بسیاری از جمله صندوق بین‌المللی پول^۷، بانک جهانی^۸ و بانک تسویه بین‌المللی گزارش‌های زیادی در زمینه ثبات مالی منتشر کرده‌اند. صندوق بین‌المللی پول هزینه‌های بحران مالی اخیر جهان را در حدود ۱۱/۹ تریلیون دلار برآورد کرده است. هرچند ثبات مالی به خودی خود یک موضوع اقتصادی محسوب می‌شود، اما در صورت وقوع یک بحران مالی هزینه‌های اجتماعی و سیاسی آن می‌تواند به مراتب از هزینه‌های اقتصادی آن بیشتر باشد.

در این میان ثبات سیستم بانکداری به‌عنوان هسته اصلی حوزه پولی- مالی نیاز به توجه ویژه

بررسی تأثیر ریسک اعتباری بر ثبات مالی در نظام بانکداری اسلامی / حیدرزاده هنزائی

دارد. ایجاد بحران در سیستم بانکداری به دلیل وابستگی شدید سایر بخش‌ها به آن برای تجهیز منابع سرمایه‌ای، به سرعت قابلیت سری به بخش‌های واقعی اقتصاد خواهد بود؛ بنابراین، ضرورت آن احساس می‌شود که به شناسایی عوامل تأثیرگذار بر ثبات مالی بانک‌ها پرداخته شود. مطالعات اقتصادی اخیر بیشتر به این سمت متمایل شده است تا عواملی را که ثبات مالی بانک‌ها را متأثر می‌سازند، شناسایی نمایند که یکی از این موارد رقابت است. علی‌رغم آن که در زمینه رقابت و فواید آن سخن بسیار به میان رفته است، لیکن رقابت در صنعت بانکداری از جمله مواردی است که هنوز در مورد ارتباط آن با ثبات مالی در محافل علمی بحث‌های فراوانی مطرح می‌شود. در زمینه این ارتباط نظرات گوناگونی وجود دارد که می‌توان آن‌ها را به‌صورت کلی در دو گروه جای داد. عده‌ای رقابت را عامل کاهنده ثبات می‌دانند و اندیشمندان این گروه سیستم‌های بانکی متمرکزتر را باثبات‌تر دیده‌اند. لذا در این حوزه دیدگاه رقابت - شکنندگی یا تمرکز - ثبات مطرح می‌شود. به‌عنوان مثال، کلی^۹ در سال ۱۹۹۰ دریافت که افزایش رقابت و قانون زدایی به دنبال آزادسازی محدودیت‌های شعبه‌پذیری در ایالات متحده در دهه ۱۹۸۰ رانت‌های انحصاری را کاهش داد و منجر به موجی از ورشکستگی‌های بانکی شد. برخی دیگر رقابت را تقویت‌کننده ثبات مالی بانک‌ها می‌دانند. در واقع در مطالعات آن‌ها ارتباطی مثبت میان این دو عامل نمایان شده است. در این دسته نیز دیدگاه رقابت - ثبات یا تمرکز - شکنندگی مطرح می‌شود (کارلتی و همکاران^{۱۰}، ۲۰۰۲). با گسترش روزافزون مباحث مدیریت ریسک^{۱۱} در میان بانک‌ها و نهادهای بین‌المللی^{۱۲}، در ایران طی چند سال اخیر، موضوع ریسک و آسیب‌های ناشی از آن مورد توجه بانک مرکزی، بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی و اعتباری قرار گرفته است. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران نیز گام‌هایی در این مسیر برداشته، اما این وظیفه خود بانک‌ها است که با رویکردهای کارآمد داخلی اقدام به شناسایی و مدیریت ریسک‌های اعتباری و نقدینگی کنند.

با توجه به وضعیت اقتصاد ایران و مخاطراتی که نظام بانکی در معرض آن است، به ویژه تحریم‌های غربی علیه ایران، تضمین ثبات مالی در مباحث بحران‌های بانکی تبدیل به یک موضوع چالش برانگیز شده است. از آنجاکه عملکرد ضعیف نظام بانکی کشور در راستای ایفای وظایف خودمسأله‌چندان پوشیده‌ای نیست، قطعاً یکی از اولویت‌ها و محورهای کلیدی هر طرح اصلاح اقتصادی در کشور اصلاح عملکرد این نظام است. چرا که این نظام علاوه بر ریسک‌های بانکی موجود متوجه بحث تحریم بانکی کشورهای غربی نیز است. در تائید این ادعا، صندوق بین‌المللی پول نیز در گزارشی، به دنبال تزلزل و عدم ثبات نظام مالی ایران (در جریان تحریم‌ها و برجام) بیان داشته است. دولت این کشور باید به‌طور اضطراری به دنبال بازسازی نظام مالی و تغییر ساختار بانک‌ها و مؤسسات مالی باشد.

ادبیات نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

ادبیات نظری

ثبات مالی

ثبات مالی در نظام اقتصادی به‌عنوان یکی از برنامه‌های قابل تأمل در اقتصاد کلان در نظر گرفته شده و مورد توجه سیاست‌گذاران نظام پولی حاکم بر کشورها است. در این زمینه نهاد ناظر بازار پول و سیاست‌گذاران اقتصادی بررسی‌های زیادی را در زمینه ثبات مالی منتشر کرده و بخش بزرگی از فعالیت‌های پژوهشی را به مطالعه در این زمینه اختصاص داده‌اند. ثبات مالی ممانعت از داخل شدن عناصر اصلی سیستم مالی در یکسری عدم تعادل‌ها است. ثبات مالی در اقتصاد شرط لازم برای ارزیابی، شناسایی و مدیریت ریسک مالی، به‌منظور حداکثرکردن کارایی اقتصادی است. ثبات مالی به شرایطی اطلاق می‌شود که سیستم با شرایط بحرانی مواجه نشده باشد. ثبات در یک سیستم مالی زمانی برقرار خواهد بود که تخصیص منابع اقتصادی به صورت کارا و به سهولت انجام گیرد. با توجه به مفهوم ثبات در یک سیستم مالی، تخصیص منابع اقتصادی به صورت کارا و به سهولت را از دیگر خروجی‌های ثبات مالی است. ثبات مالی در اقتصاد شرط لازم برای ارزیابی، شناسایی و مدیریت درست ریسک مالی به‌منظور حداکثرکردن کارایی اقتصادی است (بیتار و همکاران^{۱۳}، ۲۰۱۵).

ثبات بانکی عبارتی است که پس از وقوع بحران‌های مالی در آمریکای لاتین، آسیای جنوب شرقی، روسیه و ترکیه از اواخر دهه گذشته میلادی به میزان وسیع و فزاینده‌ای در مجامع سیاست‌گذاری و ادبیات اقتصادی مورد توجه واقع شده است. اتخاذ تدابیر پیشگیرانه برای مقابله با ریسک‌های سیستماتیک در بخش مالی و ایجاد استحکام در مؤسسات مالی برای کاهش هزینه بحران‌های مالی، عناصر اصلی بسته سیاستی ثبات مالی هستند. بانک‌ها کانون اصلی ثبات مالی را تشکیل می‌دهند. پیش‌بینی وقوع بحران در بخش واقعی، خارجی و نیز عدم تعادل‌های بودجه دولت و شبیه‌سازی آن‌ها در قالب سناریوهای محتمل و بررسی آثار آن‌ها بر ترازنامه بانک‌ها متداول‌ترین راهی است که در حال حاضر برای ارزیابی میزان استحکام و سلامت بخش مالی و آسیب‌پذیری آن در قالب بحران‌های اقتصادی مورد استفاده قرار می‌گیرد (بک و همکاران^{۱۴}، ۲۰۱۳).

یکی از عواملی که می‌تواند ثبات بانک‌ها را به‌شدت تحت تأثیر قرار دهد ریسک اعتباری بانک‌ها می‌باشد (عفیف^{۱۵}، ۲۰۱۸). علت اصلی ریسک اعتباری این است که بدهکاران به مهلت تعهدات خود که در شرایط قرارداد وجود دارد، احترام نمی‌گذارند. درواقع، خطر اعتبار زمانی وجود دارد که همتایان قادر

بررسی تأثیر ریسک اعتباری بر ثبات مالی در نظام بانکداری اسلامی / حیدرزاده هنزائی

به انجام و تعیین تعهدات خود در تاریخ تنظیم شده نیستند. درآمد خالص و ارزش بازار سهام همچنان در ناحیه‌ای از عدم اطمینان به دلیل این نوع ریسک است (سیبای^{۱۶}، ۲۰۱۳).

ریسک اعتباری

ریسک اعتباری احتمال زیان ناشی از اعطای اعتبارات در نتیجه عدم تحقق تعهدات قرارداد در اثر عدم تمایل طرف مقابل قرارداد به انجام آن یا عدم توانایی برای بازپرداخت یا به هر دلیل دیگری است (جوئی^{۱۷}، ۲۰۱۳). این ریسک به نوعی حامل مفهوم مخاره اخلاقی^{۱۸} بعد از انعقاد قرارداد است. ریسک اعتباری از آن جهت حائز اهمیت است که بانک‌ها با استفاده از اقلام بدهی در ترازنامه خود شامل بدهی به سهامداران، بانک مرکزی، سایر بانک‌ها و سپرده‌های افراد به اعطای اعتبار و تسهیلات می‌پردازند و اگر این اعتباردهی منجر به بلوکه شدن دارایی‌های بانکی یا به عبارتی افزایش تسهیلات غیر جاری شود، توانایی بانک در کسب درآمد و نیز تأدیه بدهی‌هایش تضعیف می‌شود. از این جهت مدیریت مناسب ریسک اعتباری متضمن وجود یک نظام سالم با پایین بودن احتمال ورشکستگی، ناتوانی و درماندگی مالی^{۱۹} خواهد بود. به منظور مدیریت ریسک اعتباری جوئی و ون گرونینگ و اقبال^{۲۰} معتقدند کاهش ریسک تمرکز و به نوعی عدم اعطای اعتبار بیش از حد به یک گروه یا بخش خاص اقتصادی و یا یک منطقه جغرافیایی یکی از سیاست‌های محدود کردن ریسک اعتباری است. به علاوه، اعتباردهی بایستی به سمت اهداف مفید و مولد بوده و متناسب با وضعیت مالی و صلاحیت قرض گیرنده و بررسی‌های کارشناسانه به همراه ضمانت‌های معتبر و سهل‌الوصول و نظارت مداوم بر بخش به‌کارگیری اعتبار باشد. از دیگر سیاست‌های محدود کردن چنین ریسکی طبقه‌بندی دارایی‌هاست که به صورت ارزیابی و سنجش دوره‌ای دارایی‌های قابل وصول واسطه‌های مالی به لحاظ رتبه اعتباری و احتمال ایفای تعهدات است که نتیجه آن تعیین سطح ذخایر زیان‌های احتمالی تسهیلات است. براساس استانداردهای جهانی طبقه‌بندی دارایی‌ها به همراه ذخایر اختصاصی به صورت دارایی‌های استاندارد (یک تا دو درصد)، دارایی‌های همراه با تذکر (پنج تا ده درصد)، دارایی‌های غیراستاندارد (ده تا سی درصد)، دارایی‌های مشکوک‌الوصول (پنجاه تا هفتاد و پنج درصد) و دارایی‌های سوخت شده (یکصد درصد) است که چنین طبقه‌بندی و تعیین ذخیره احتیاطی به منظور مقابله با زیان‌های بالقوه جزئیات بیشتر و بهتری درخصوص روند مدیریت پورتفوی اعتباری بانک‌ها در اختیار کارشناسان این حوزه قرار داده و به‌عنوان ابزاری کلیدی برای مدیریت ریسک اعتباری است.

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۶، تابستان ۱۴۰۱

در جدول ذیل، انواع ریسک در نظام بانکی و روش‌های مدیریت آن ارائه شده است (رضایی و شهبایی، ۱۳۹۹)

جدول ۱: انواع مختلف ریسک در نظام بانکی و روش مدیریت آن

انواع ریسک	روش‌های مدیریت
اعتباری	ایجاد ساختار مناسب وام‌دهی و احتیاط‌های لازم برای حفاظت از منافع وام‌دهندگان، استفاده از مشتقات‌های اعتباری با قرارداد تسهیلات، بازنگری دوره دارایی‌های بانک، مدیریت ترکیب تسهیلات به علت اتفاقاتی که در بازار رخ می‌دهد یا گرفتن با وثایق اضافی.
بازار	ارزیابی، آزمایش و تأیید ریسک‌های اعلام‌شده بازار شامل ریسک نرخ بهره، ریسک نرخ ارز، ریسک تعدیلات و ریسک جاری.
عملیاتی	پوشش زیان‌های ناشی از اصول و عدم کارایی نیروی انسانی، شکست تدابیر امنیتی، کنترل‌ها و فناوری، زیان‌های ناشی از عدم آگاهی و یا عدم صحت اطلاعات، ارتباطات، ریسک اجرایی قراردادهای آیین‌نامه‌ها و ریسک اعتماد و اعتبار با تمرکز و کنترل عملیات متقابل. این کنترل به این منظور است که هیچ خدشه‌ای بر اطلاعات وارد نشود و از سوی دیگر از دسترسی اشخاص سوء استفاده‌کننده ممانعت کند.
نقدینگی	برآورد نیازهای نقد بانک در آینده. این برآوردها می‌تواند بر مبنای سه روش انجام گیرد: (۱) برآورد بر مبنای منابع و مصارف وجوه نقد. (۲) برآورد بر مبنای ساختار دارایی‌ها و بدهی‌ها و سرعت تبدیل آن‌ها به وجه نقد. (۳) برآورد بر مبنای شاخص‌های نقدینگی.

مروری بر پیشینه پژوهش

مروری بر پیشینه خارجی

فرهی^{۲۱} (۲۰۱۸) در پژوهشی به بررسی ریسک اعتباری بر ثبات بانک‌های اسلامی در چهارده کشور منا در طول دوره یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که بانک‌های متعارف ریسک اعتباری بالاتری نسبت به بانک‌های همتای اسلامی خود دارند. این ریسک اعتباری تأثیر زیادی بر مواجهه با بحران‌های مالی دارد. چون اگر به درستی اداره نشود می‌تواند بانک را در خطر قرار دهد. افزایش ریسک اعتباری در بزرگ‌ترین بانک‌های اسلامی می‌تواند با این واقعیت توضیح داده شود که دومی در این دوره از فعالیت‌های و فعالیت‌های خود با همتایان عرفی خود متفاوت نیستند. آن‌ها انتقال چارچوب مالی مرسوم به زمینه‌ای که به حقوق اسلامی احترام می‌گذارد. نقش آن‌ها بدین ترتیب یک واسطه‌گری مالی است که با به اشتراک‌گذاری سود و زیان با آن‌ها مصرف‌کنندگان به تدریج به نفع واسطه‌گری ساده می‌باشد. این نتیجه‌گیری هم‌چنین است ثابت شده است که تفاوت در ریسک بدهی عمدتاً با تأمین مالی است. عدم پرداخت بدهی که از فعالیت‌های شرکت حاصل می‌شود.

بررسی تأثیر ریسک اعتباری بر ثبات مالی در نظام بانکداری اسلامی / حیدرزاده هنزائی

زوپاندیس و همکاران^{۲۲} (۲۰۱۷) در پژوهشی به مقایسه بانک‌های اسلامی و غیر اسلامی در زمان بحران جهانی در پرداختند. هدف از این پژوهش بررسی اندازه‌گیری ثبات و مقایسه بانک‌های اسلامی و غیر اسلامی بوده است. نتایج پژوهش در زمان پس از بحران برای بانک‌های اسلامی نشان می‌دهد. بین اندازه و سودآوری رابطه مثبت وجود دارد. همچنین در بانک‌های غیراسلامی بین سودآوری و هزینه‌های نیروی انسانی رابطه مثبت وجود دارد. بین متغیرهای دعاوی دولت مرکزی، اعتبار بخش خصوصی و تورم با سودآوری رابطه منفی وجود دارد، در حالی که بین اعتبار بانک و سودآوری رابطه مثبت وجود دارد.

وائل^{۲۳} (۲۰۱۶) به مطالعه عملکرد راهبری شرکتی بانک‌ها در خاورمیانه پرداخت. هدف از این پژوهش بررسی عملکرد راهبری شرکتی بانک‌ها و مقایسه بانک‌های اسلامی و غیر اسلامی در این حیطه بوده است. جامعه آماری شامل بیست‌وسه بانک اسلامی و بیست‌وشش بانک غیراسلامی در نظر گرفته شده و ابزار سنجش پرسشنامه بوده است. پژوهش مزبور از آزمون آنوا بهره برده است. نتیجه آنکه متغیرهای حاکمیت شرکتی، نظارت هیئت مدیره، حسابرس و افشاء در بانک‌های اسلامی و غیر اسلامی رابطه معناداری وجود دارد. همچنین متغیرهای اثربخشی هیات مدیره، حقوق سهامداران، جبران خدمات در بانک‌های اسلامی و غیر اسلامی رابطه معناداری وجود ندارد.

مطلق و باباکان^{۲۴} (۲۰۱۶) اثر بحران مالی را بر کارایی بانک‌های استرالیا و برخی از بانک‌های منطقه‌ای قبل، در طی و بعد از بحران مالی جهانی مورد بررسی قرار دادند. در این مطالعه با استفاده از روش تحلیل پوششی داده‌ها به اندازه‌گیری کارایی فنی و مقیاس پرداختند. نتایج تجربی نشان می‌دهد که بحران مالی جهانی تأثیر منفی بر کارایی فنی بانک‌های استرالیا داشته است. علاوه بر این، یافته‌ها حاکی از آن است که بانک‌های کوچک در منطقه، برای افزایش بازده نسبت به مقیاس می‌توانند افزایش کارایی خود را از ادغام احتمالی با دیگر بانک‌های کوچک و متوسط به دست آورند.

کوه‌تر و همکاران^{۲۵} (۲۰۱۵) با استفاده از روش تحلیل پوششی داده‌ها و انتخاب نگرش واسطه‌ای، به برآورد کارایی هجده بانک تجاری ترکیه طی دوره (۲۰۰۸-۲۰۱۱) پرداختند. نهادهای پژوهش شامل خالص دارایی، سپرده، هزینه بهره، پرداخت‌ها و کمیسیون‌های پرداخت‌شده، سایر هزینه‌های عملیاتی، حقوق و تعداد پرسنل و ستانده‌ها شامل تسهیلات اعطایی، درآمد عملیاتی، پرداخت‌ها و کمیسیون‌های دریافت‌شده و سایر درآمدهای عملیاتی است. نتایج پژوهش نشان داد که بانک‌های دولتی با سرمایه‌های بالاتر، کارایی بیشتری دارند.

ابراهیم^{۲۶} (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی عملکرد مالی بانک‌های اسلامی در برابر بانک‌های غیراسلامی در امارات متحده عربی پرداختند. هدف از پژوهش مقایسه بانک‌های اسلامی در برابر بانک‌های غیر اسلامی

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۶، تابستان ۱۴۰۱

در قالب عملکرد مالی بود. جامعه آماری شامل بانک‌های امارات متحده عربی بوده که نمونه پژوهش از جمع‌آوری داده دو بانک (بانک شارجه و بانک اسلامی دبی) طی دوره زمانی ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۶ در نظر گرفته شده است. متغیر وابسته زد-اسکور و متغیرهای مستقل شامل نقدینگی، سودآوری، ظرفیت مدیریت، ساختار سرمایه و عملکرد سهام بوده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد هر دو نوع بانک عملکرد مناسبی داشتند ولی بانک شارجه از لحاظ نقدینگی، سودآوری، ظرفیت مدیریت و ساختار سرمایه دارای رتبه بهتری بود. همچنین بانک اسلامی دبی از لحاظ عملکرد سهام و ثبات مالی در رتبه بهتری قرار دارد.

البدری^{۲۷} (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی ثبات مالی بانک‌های اسلامی و بانک‌های غیراسلامی در ترکیه پرداخت. هدف از پژوهش مقایسه ثبات مالی بر عملیات بانک‌های اسلامی و بانک‌های غیراسلامی در سیستم بانکداری ترکیه بوده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد بانک‌های غیراسلامی کوچک نسبت به بانک‌های غیر اسلامی بزرگ ثبات مالی بیشتری دارند. بانک‌های غیر اسلامی بزرگ نسبت به بانک‌های اسلامی بزرگ ثبات مالی بیشتری دارند. بانک‌های اسلامی بزرگ نسبت به بانک‌های اسلامی کوچک ثبات مالی بیشتری دارند. همچنین رابطه منفی بین ثبات مالی و اندازه بانک وجود دارد. بانک‌هایی که نسبت وام به دارایی زیادی دارند دارای ثبات مالی کمتری هستند.

اسلام^{۲۸} (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی ثبات مالی بانک‌های اسلامی و بانک‌های غیراسلامی پرداختند. هدف از پژوهش مقایسه تطبیقی ثبات مالی بانک‌های اسلامی و بانک‌های غیر اسلامی بوده است. نمونه پژوهش از هشت کشور شامل شصت‌وشش بانک (بیست‌وشش بانک اسلامی و چهل بانک غیر اسلامی) طی دوره زمانی ۲۰۰۵-۲۰۰۸ جمع‌آوری شده است. متغیر وابسته Z-score و تسهیلات معوق، متغیرهای مستقل شامل متغیر خاص بانک (حجم دارایی، نسبت وام به دارایی، نسبت هزینه به درآمد و تنوع درآمدی) و متغیرهای اقتصاد کلان (سطح درآمد کشور، رشد تولید ناخالص داخلی و تورم) همچنین نوع بانک و کشور به‌عنوان متغیر کنترلی بوده است. پژوهش مزبور از روش رگرسیون بهره برده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، تفاوت معنی‌داری بین بانک‌های اسلامی و بانک‌های غیراسلامی از لحاظ ثبات مالی وجود ندارد. همچنین تفاوت معنی‌داری بین بانک‌های اسلامی و بانک‌های غیراسلامی از لحاظ ثبات مالی در زمان بحران مالی ۲۰۰۸ وجود ندارد.

گاماجیندا^{۲۹} (۲۰۱۵) در پژوهشی به بررسی ثبات مالی بانک‌های اسلامی و بانک‌های غیراسلامی در کشور اندونزی پرداختند. هدف از پژوهش ارزیابی ثبات مالی بانک‌های اسلامی و بانک‌های غیراسلامی اندونزی بوده است. نمونه پژوهش از هشت کشور شامل دوازده بانک اسلامی و هفتادویک بانک غیراسلامی طی دوره زمانی ۲۰۰۹-۲۰۰۴ جمع‌آوری شده است. متغیرهای پژوهش زد-اسکور، نرخ بازده دارایی و

بررسی تأثیر ریسک اعتباری بر ثبات مالی در نظام بانکداری اسلامی / حیدرزاده هنزائی

نسبت سرمایه به دارایی بوده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد بانک‌های غیراسلامی نسبت به بانک‌های اسلامی دارای ثبات مالی بهتری هستند. تفاوت معنی‌داری بین بانک‌های اسلامی کوچک و بانک‌های غیراسلامی کوچک از لحاظ ثبات مالی وجود ندارد. همچنین تفاوت معنی‌داری بین بانک‌های اسلامی و بانک‌های غیر اسلامی از لحاظ ثبات مالی در زمان بحران مالی ۲۰۰۸ وجود ندارد. بانک‌های اسلامی نسبت به واحدهای کسب‌وکار اسلامی دارای ثبات مالی کمتر است.

تان و فلوروس^{۳۰} (۲۰۱۳) رابطه بین ثبات، سرمایه و ریسک را با استفاده از روش زد-اسکور طی سال‌های ۲۰۰۷-۲۰۰۹ بر روی یکصد و هفتاد بانک چین بررسی کردند. آن‌ها بیان کردند که ارتباط بین ریسک و ثبات، مثبت و رابطه بین ریسک و سرمایه‌گذاری، منفی است. با توجه به رابطه بین ریسک و سرمایه و بازدهی بانک، بانک‌های با میزان نقدینگی بالاتر، سرمایه بالاتری دارند و بانک‌های بزرگ‌تر (براساس ارزش دفتری دارایی‌ها) ثبات بالاتری دارند، همچنین تورم و نسبت رشد تولید ناخالص داخلی تأثیر مثبت بر ثبات بانک دارند.

مروری بر پیشینه داخلی

فروغی و همکاران (۱۳۹۰) به بررسی تأثیر شفاف نبودن اطلاعات مالی بر ریسک سقوط آتی قیمت سهام پرداختند. نمونه آماری این پژوهش تعداد نود شرکت طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۸ است. در این پژوهش از روش داده‌های ترکیبی استفاده شده است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که بین عدم شفافیت اطلاعات مالی و ریسک سقوط آتی قیمت سهام رابطه مستقیم وجود دارد و می‌توان نتیجه گرفت که با افزایش عدم شفافیت در گزارشگری مالی ریسک سقوط قیمت سهام افزایش می‌یابد. در شرایطی که بین مدیران و سرمایه‌گذاران عدم تقارن اطلاعاتی وجود دارد، اثر عدم شفافیت اطلاعات مالی بر افزایش ریسک سقوط آتی قیمت سهام بیشتر است.

روش‌شناسی پژوهش

جامعه و نمونه آماری

جامعه‌ی آماری این پژوهش کلیه‌ی بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۹۹-۱۳۹۴ است. در این پژوهش، تعداد شانزده بانک پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران انتخاب و در نهایت تعداد ۹۶ مشاهده بانک-سال در تحلیل‌ها منظور شده‌اند.

فرضیه پژوهش

✓ ریسک اعتباری بر ثبات مالی تأثیر معناداری دارد.

مدل و روش اندازه‌گیری متغیرهای پژوهش

$$STA\_Bank_{i,t} = \alpha + \beta_1 CRISK_{i,t} + \beta_2 ROA_{i,t} + \beta_3 SIZE_{i,t} + \beta_4 CAPITA_{i,t} + \beta_5 DEBT_{i,t} + \beta_6 DA_{i,t} + \beta_7 LD_{i,t} + \beta_8 LTA_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

متغیر وابسته

شاخص Z-SCORE به‌عنوان معیاری برای محاسبه ثبات بانکی است. همچنین به‌عنوان معیاری برای اندازه‌گیری ریسک بانک و شاخص سالم بودن بانک‌ها قابل تعریف است. عمومیت این شاخص ناشی از این واقعیت است که رابطه معکوس با احتمال ورشکستگی یک بانک دارد. یکی از ویژگی‌های مهم این شاخص آن است که میزان ثبات را به‌طور واضح، معقولانه و قابل استناد نشان می‌دهد. این شاخص، هم برای موسسه‌ای که از استراتژی ریسک بالا، بازده بالا و هم برای موسسه‌ای که از استراتژی ریسک پایین و بازده پایین استفاده می‌کند، قابل استناد است. محاسبه شاخص به شرح ذیل است:

هرچه Z بزرگ‌تر باشد، نشان‌دهنده ثبات مالی و احتمال ورشکستگی بانک کم است.

$$Z = \frac{K + \mu}{\delta}$$

k: سرمایه یا ذخایر به‌عنوان درصدی از دارایی‌هاست؛

μ : متوسط بازدهی به‌عنوان درصدی از دارایی‌هاست؛

σ : انحراف معیار بازدهی دارایی به‌عنوان تقریبی برای تغییر بازده (ریسک بازده) است.

متغیر مستقل

برای اندازه‌گیری ریسک اعتباری، از پژوهش زوپاندیس و همکاران (۲۰۱۷) و از طریق نسبت مطالبات معوق^{۳۱} به کل تسهیلات^{۳۲} بانک استفاده می‌شود.

متغیرهای کنترلی

(۱) Size_{i,t}: لگاریتم طبیعی ارزش دفتری دارایی‌های بانک در سال t؛

(۲) CAPITA_{i,t}: این نسبت به‌منظور بررسی توانگری بانک در قالب مواجهه با تکانه‌های اقتصادی از اهمیت برخوردار است. به‌عبارت‌دیگر اگر بانکی که توانگری مالی مناسبی از لحاظ سرمایه برخوردار باشد و با هراس مالی مواجه شود، مقاومت بهتری را نسبت به بانکی که از سرمایه کمتری نسبت به حجم دارایی‌ها برخوردار است نشان خواهد داد. معکوس نسبت سرمایه به‌عنوان ضریب فزاینده‌ی سرمایه نیز شناخته می‌شود که برابر با کل دارایی‌ها تقسیم بر کل سرمایه است.

بررسی تاثیر ریسک اعتباری بر ثبات مالی در نظام بانکداری اسلامی / حیدرزاده هنزائی

(۳) $LTA_{i,t}$: نسبت تسهیلات پرداختی^{۳۳} به ارزش دفتری دارایی‌های بانک؛ پایین بودن این نسبت، به مفهوم پایین بودن ارزش ریالی تسهیلات در مقایسه با ارزش وثایق و پوشش بیشتر ریسک تسهیلات دهنده است.

$$LTA_{i,t} = \frac{TPF_{i,t}}{TA_{i,t}}$$

$LTA_{i,t}$: نسبت تسهیلات به دارایی‌های بانک i در سال t ؛

$TPF_{i,t}$: کل تسهیلات پرداختی بانک i در سال t ؛

$TA_{i,t}$: ارزش دفتری دارایی‌های بانک i در سال t ؛

(۴) $DA_{i,t}$: نسبت سپرده به ارزش دفتری دارایی‌های بانک؛

$$DA_{i,t} = \frac{TD_{i,t}}{TA_{i,t}}$$

$TD_{i,t}$: ارزش ریالی سپرده‌های بانک i در سال t ؛

$TA_{i,t}$: ارزش دفتری دارایی‌های بانک i در سال t ؛

(۵) $LD_{i,t}$: نسبت تسهیلات به سپرده؛ این ابزار سنجش ثبات مالی به منظور بررسی توانایی یک بانک برای پوشش برداشت‌های انجام یافته توسط مشتریان کاربرد دارد. شناخت فضای کسب و کار و شرایط اعتباری مشتریان بر کیفیت اعطای تسهیلات تأثیرگذار است. این نسبت از حاصل تقسیم تسهیلات اعطایی به مشتریان بانک به میزان سپرده‌های جذب شده به دست خواهد آمد. برای اندازه‌گیری نسبت وام به سپرده از رابطه زیر استفاده می‌شود:

$$LD_{i,t} = \frac{TPF_{i,t}}{TD_{i,t}}$$

$LD_{i,t}$: نسبت وام به سپرده بانک i در سال t ؛

$TPF_{i,t}$: کل تسهیلات پرداختی بانک i در سال t ؛

$TD_{i,t}$: ارزش ریالی سپرده‌های بانک i در سال t ؛

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۶، تابستان ۱۴۰۱

تجزیه و تحلیل داده‌ها

آمار توصیفی

جدول ۲: نتایج آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

شرح	میانگین	میانه	انحراف معیار	چولگی	کشیدگی	احتمال آماره چارک-برای	تعداد مشاهدات
Bank STA_	۹/۱۰۸۵	۷/۵۵۳۱	۷/۲۲۲۹	۱/۸۷۳۹	۹/۸۸۹۱	۰/۰۰۰	۹۶
CRISK	۰/۰۱۰۹	۰/۰۰۸۹	۰/۰۰۷۵	۱/۹۷۴۰	۹/۲۴۴۹	۰/۰۰۰	۹۶
SIZE	۱۹/۰۲۴۶	۱۸/۹۵۶۹	۱/۳۵۸۲	-۰/۱۴۴۷	۲/۳۸۴۲	۰/۳۹۶۱	۹۶
CAPITA	۰/۰۹۱۴	۰/۰۶۷۲۲	۰/۰۹۹۳۴	۴/۴۳۹۵	۲۸/۹۴۲۸	۰/۰۰۰	۹۶
DA	۰/۷۵۱۰۰	۰/۷۸۷۴	۰/۱۶۹۰	-۲/۷۰۷۶	۱۱/۳۰۱۷	۰/۰۰۰	۹۶
LD	۰/۹۹۹۱	۰/۷۶۶۷	۱/۳۸۷۱	۴/۵۸۷۶	۲۲/۹۰۰۴	۰/۰۰۰	۹۶
LTA	۰/۵۵۵۲	۰/۵۹۲۳	۰/۱۳۷۲	-۱/۱۲۱۷	-۴/۱۲۸۷	۰/۰۰۱	۹۶
DEBT	۰/۹۰۳۰	۰/۹۳۱۶	۰/۱۰۴۹	-۳/۹۴۱۲	۲۳/۲۶۵۷	۰/۰۰۰	۹۶
ROA	۰/۰۱۱۱	۰/۰۰۹۷	۰/۰۱۸۲	-۰/۲۷۳۳	۵/۵۶۰۲	۰/۰۰۰	۹۶

مهم‌ترین شاخص مرکزی، میانگین است که نشان‌دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص مناسبی برای نشان دادن مرکزیت داده‌ها است. برای مثال ریسک اعتباری به‌طور میانگین ۰/۰۱ است که نشان می‌دهد بیشتر داده‌های مربوط به این متغیر، پیرامون این نقطه تمرکز یافته‌اند. به‌طور کلی پارامترهای پراکندگی، معیاری برای تعیین میزان پراکندگی داده‌ها از یکدیگر یا میزان پراکندگی آن‌ها نسبت به میانگین است. از جمله مهم‌ترین پارامترهای پراکندگی، انحراف معیار است. مقدار این پارامتر برای متغیر ریسک اعتباری برابر ۰/۰۰۷ است. میزان عدم تقارن منحنی فراوانی را چولگی^{۳۴} می‌نامند. اگر ضریب چولگی صفر باشد، جامعه کاملاً متقارن است و اگر ضریب مثبت باشد، چولگی به راست و اگر منفی باشد، چولگی به چپ وجود خواهد داشت. به‌عنوان مثال ریسک اعتباری با مقدار ۱/۹۷، چولگی به راست دارد. میزان کشیدگی منحنی فراوانی نسبت به منحنی نرمال استاندارد را برجستگی یا کشیدگی^{۳۵} گویند. اگر کشیدگی، حدود صفر باشد، منحنی فراوانی از نظر کشیدگی وضعیت متعادل و نرمالی خواهد داشت و اگر این مقدار، مثبت باشد، منحنی برجسته و اگر منفی باشد، منحنی پهن است.

بررسی تاثیر ریسک اعتباری بر ثبات مالی در نظام بانکداری اسلامی / حیدرزاده هنزائی

آمار استنباطی

در ابتدا برای اینکه بتوان از تحلیل رگرسیون استفاده کرد و به نتایج پژوهش باور داشت، بررسی فرضیه‌های اساسی رگرسیون شامل نرمال بودن باقیمانده‌ها، پایایی متغیرها، استقلال باقیمانده‌ها، عدم هم‌خطی بین متغیرهای مستقل، آزمون می‌شود.

الف) به‌منظور بررسی مانایی متغیرهای پژوهش از آزمون دیکی فولر تعمیم یافته^{۳۶} استفاده شده است. این آزمون فرضیه وجود ریشه واحد در مقادیر سری را مورد آزمون قرار می‌دهد. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، سری‌های مورد مطالعه در سطح خطای پنج درصد مانا هستند؛ بنابراین رفتار مقادیر متغیرها، در طول زمان دستخوش تغییرات رونددار نخواهد شد.

ب) برای بررسی استقلال باقیمانده‌ها از آماره دربین-واتسون استفاده شده است. همان‌طور که در جداول نتایج نهایی آزمون مدل‌های مربوط به فرضیه‌های پژوهش مشخص می‌باشد، با توجه به قرارگرفتن آماره مذکور در بازه مورد قبول (۱/۵ تا ۲/۵)، بنابراین استقلال باقیمانده‌های مدل رگرسیون مورد قبول است.

ج) برای بررسی هم‌خطی (وجود ارتباط بین متغیرهای مستقل) از آماره عامل تورم واریانس^{۳۷} استفاده شده است. نتایج آزمون نشان می‌دهد، مشکل هم‌خطی میان متغیرهای مستقل وجود ندارد. با توجه به تأیید فرضیه‌های فوق، می‌توان به نتایج حاصل از مدل برازش شده اطمینان داشت.

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۶، تابستان ۱۴۰۱

آزمون فرضیه‌های پژوهش

جدول ۲: نتایج آزمون فرضیه پژوهش

آزمون	نوع	آماره	مقدار آماره	درجه آزادی	احتمال آماره		
چاو	ترکیب‌پذیری (پنل یا پولد)	افلیمر	۲/۰۰۵۶۸۰	(۲۱۰/۱۰۰۱)	۰/۰۰۰		
هاسمن	اثرپذیری (ثابت یا تصادفی)	کای دو	۵۵/۸۴۴۹۳۳	۹	۰/۰۰۰۹		
متغیر وابسته: STA_BANK			نماد متغیر: ثبات مالی				
مدل: رگرسیون ترکیبی			نوع: با اثرات ثابت				
مقاطع (تعداد): ۱۶		دوره‌ها (تعداد): ۶		مشاهده‌ها (شرکت-سال): ۹۶			
نام متغیرهای توضیحی	نماد متغیر توضیحی	ضرایب	خطای استاندارد	آماره تی	سطح معنی‌داری	عامل تورم واریانس	ارتباط
عرض از مبدا	C	-۸/۷۶۴۵	۱۲/۶۶۱۱	-۰/۶۹۲۲	۰/۴۹۰۸	-----	-----
ریسک اعتباری	CRISK	-۱۶۳/۹۸۰۹	۷۰/۹۸۰۸	-۲/۳۱۰۲	۰/۰۲۳۴	۱/۶۸۱۶	معنادار
نسبت بدهی	DEBT	۳/۳۶۷۱	۶/۲۵۸۷	۰/۵۳۷۹	۰/۵۹۲۱	۲/۰۱۲۸	بی‌معنی
بازده دارایی	ROA	۳/۱۶۶۵	۴۴/۳۸۸۴	۰/۰۷۱۳	۰/۰۸۳۳	۲/۸۰۳۳	بی‌معنی
اندازه بانک	SIZE	-۰/۱۷۷۵	۰/۵۲۰۰	-۰/۳۴۱۴	۰/۰۷۸۴	۳/۶۲۵۳	بی‌معنی
نسبت تسهیلات پرداختی به دارایی	LTA	-۱۳۵/۴۶۶۵	۳۳/۲۵۹۲	-۴/۰۷۳۰۴۷	۰/۰۰۲۴	۶/۴۲۹۶	معنادار
نسبت سپرده به دارایی	DA	۱۷/۵۷۹۷	۶/۴۸۷۴	۲/۷۰۹۸	۰/۰۰۸۲	۶/۸۲۸۹	معنادار
نسبت تسهیلات به سپرده	LD	۲/۹۱۴۳	۰/۹۴۴۵	۳/۰۸۵۴	۰/۰۰۲۸	۵/۵۱۵۹	معنادار
آماره اف فیشر		۳/۴۶۲۵۵		ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۵۳۹۹	
احتمال آماره اف فیشر		۰/۰۰۰		آماره دربین - واتسون		۲/۲۳۲۶	

بر اساس اطلاعات جدول ۳، ریسک اعتباری بر ثبات مالی تأثیر منفی و معناداری دارد. لذا فرضیه اول پژوهش در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌شود. این موضوع نشان می‌دهد افزایش ریسک اعتباری تأثیر کاهشی بر ثبات مالی بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران دارد. براساس ضریب تعیین تعدیل‌شده، حدود ۵۴٪ تغییرات ثبات مالی، ضمن توجه به تأثیر متغیرهای کنترلی، توسط

بررسی تأثیر ریسک اعتباری بر ثبات مالی در نظام بانکداری اسلامی / حیدرزاده هنزائی

تغییرات ریسک اعتباری توضیح داده می‌شود. آمارهٔ دربین-واتسون^{۳۸} محاسبه شده نیز بیان‌گر عدم وجود خودهمبستگی بین پسماندهای مدل رگرسیون است و استقلال باقیمانده‌های اجزای خطا را نشان می‌دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

بحران‌های مالی، موجب ایجاد ورشکستگی‌های بانکی در سیستم‌های بانکی جهانی شده است. افزایش مطالبات معوق و کمبود نقدینگی فراروی نظام بانکی کشور به چالش ملی مبدل شده است. بانک‌ها و مؤسسات مالی به دنبال هر سرمایه‌گذاری و اعطای وام، ناچار به پذیرش ریسک‌هایی هستند که بازپرداخت تسهیلات یا سپرده‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این پژوهش به بررسی تأثیر یکی از منابع اصلی شکنندگی در نظام بانکداری اسلامی می‌پردازد.

ثبات مالی در اقتصاد شرط لازم برای ارزیابی، شناسایی و مدیریت ریسک مالی، به‌منظور حداکثرکردن کارایی اقتصادی است. اتخاذ تدابیر پیشگیرانه برای مقابله با ریسک‌های سیستماتیک در بخش مالی و ایجاد استحکام در مؤسسات مالی برای کاهش هزینه بحران‌های مالی، عناصر اصلی بسته سیاستی ثبات مالی هستند. بانک‌ها کانون اصلی ثبات مالی را تشکیل می‌دهند. با گسترش روزافزون مباحث مدیریت ریسک در میان بانک‌ها و نهادهای بین‌المللی، در ایران طی چند سال اخیر، موضوع ریسک و آسیب‌های ناشی از آن مورد توجه بانک‌ها و سایر مؤسسات مالی و اعتباری قرار گرفته است. از سوی دیگر، تشدید رقابت بین بانک‌ها، حاشیه سود فعالیت‌های سنتی بانکداری را کاهش داده و موجب افزایش ریسک اعتباری در بانک‌ها شده است. همان‌گونه که نتایج نشان داده شد سطح احتمال ریسک اعتباری از معنی‌داری لازم برخوردار است و ریسک اعتباری بر ثبات مالی تأثیر معناداری دارد. با توجه به این‌که ضریب تأثیر منفی محاسبه شده برای ریسک اعتباری نشان می‌دهد که ریسک اعتباری بر ثبات مالی تأثیر معکوس و معناداری دارد این نشان می‌دهد افزایش ریسک اعتباری تأثیر کاهشی بر ثبات مالی بانک‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران دارد. نتایج پژوهش با مطالعات فرهی (۲۰۱۸) و زوپاندیس و همکاران (۲۰۱۷) همخوانی دارد.

نتایج فرضیه پژوهش نشان می‌دهد که افزایش در ریسک اعتباری منتج به افزایش ناپایداری و بی‌ثباتی در بانک‌ها می‌شود. ثبات بانکی بیانگر ساختار منابع و تأمین مالی دارایی‌های بانک است. هزینه‌های منابع به کاهش سودآوری بانک‌ها منتج می‌شود و نتیجه‌ی آن کاهش سرمایه بانک است و فرصت‌های سودآور وام‌دهی از بین می‌رود که آن نیز به نوبه خود موجب افزایش نرخ بهره برای جلوگیری از کاهش سرمایه‌های بانک می‌شود. بانک‌ها در زمان بحران نقدینگی ناگزیر مجبور به استقراض وجه نقد با نرخ بهره به نسبت

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی، شماره ۶، تابستان ۱۴۰۱

بالایی هستند. این امر در نهایت به کاهش درآمد بانک‌ها منجر می‌شود. با توجه به نتایج پژوهش به مدیران و صاحبان بانک پیشنهاد می‌شود در اعطای تسهیلات با دقت و حساسیت بیشتری عمل کند تحقیقات نشان داده که اعطای تسهیلات باعث افزایش ریسک نقدینگی و عدم بازگشت به موقع تسهیلات باعث افزایش ریسک اعتباری و در نتیجه بی‌ثباتی بانکی می‌شود. یکی از عواملی که می‌تواند ثبات بانک‌ها را به شدت تحت تأثیر قرار دهد ریسک اعتباری بانک‌ها است. با توجه به اینکه سرمایه بانک‌ها نسبت به کل ارزش دارایی‌های آن‌ها کم است، حتی اگر درصد کمی از وام‌ها قابل وصول نباشند، بانک با خطر ورشکستگی روبه‌رو خواهد شد افزایش ریسک اعتباری موجب می‌شود هزینه نهایی اوراق بدهی و مالکانه افزایش یابد و آن هم به نوبه خود، باعث افزایش هزینه وجوه (هزینه تأمین مالی) برای بانک خواهد شد. با توجه به نتایج فرضیه پژوهش به مدیران ارشد بانک و سیاست‌گذاران در این حوزه توصیه می‌شود به منظور کاهش ریسک اعتباری از سیستم‌هایی نوینی چون اعتبار سنجی استفاده کنند تا در نهایت با کاهش ریسک تسهیلات زمینه افزایش ثبات بانک را فراهم آورند.

بررسی تاثیر ریسک اعتباری بر ثبات مالی در نظام بانکداری اسلامی / حیدرزاده هنزائی

منابع

- ۱) حاجیهها، زهره (۱۳۹۶). "راهبرد تجاری تدافعی و اکتشافی عدم تقارن اطلاعاتی بر ریسک سقوط قیمت سهام"، مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، ۸(۳۱)، ۹۴-۷۵.
- ۲) خدارحمی، بهروز؛ فروغ‌نژاد؛ حیدر؛ شریفی، محمد جواد؛ طالبی، علیرضا (۱۳۹۵). "تأثیر عدم تقارن اطلاعاتی بر ریسک سقوط اتی قیمت سهام"، مدیریت دارایی و تأمین مالی، ۵۸ - ۳۹.
- ۳) دموری، داریوش؛ مهدی ابادی، نرگس (۱۳۹۴). "تجزیه تحلیل رابطه بین راهبری شرکتی، هموارسازی سود و کیفیت گزارش گری مالی"، راهبرد مدیریت مالی، ۳(۴)، ۴۹-۲۷.
- ۴) فروغی، داریوش؛ امیری، هادی؛ میرزایی، منوچهر (۱۳۹۰). "تأثیر شفاف نبودن اطلاعات مالی بر ریسک سقوط آتی قیمت سهام"، پژوهش‌های حسابداری مالی، ۳(۴)، ۴۰-۱۵.
- ۵) مهرآذین، علیرضا؛ مسیح ابادی، ابوالقاسم؛ دهنوی، محمد علی (۱۳۹۱). "شفافیت اطلاعات مالی و محتوای اطلاعاتی سود"، دانش حسابداری، ۳(۸)، ۱۱۳-۱۳۰.
- ۶) مرادی، مهدی؛ باقرپور، محمدعلی؛ رستمی، امین (۱۳۹۵). "ارتباط بین گریز مالیاتی و ریسک سقوط آتی قیمت سهام"، دانش سرمایه‌گذاری، ۵(۱۷)، ۱۴۶-۱۲۷.
- ۷) نادری، مریم؛ شمس، شهاب؛ محمود، یحیی‌زاده‌فر (۱۳۹۶). "بررسی رابطه خوش‌بینی مدیریتی و هموارسازی سود"، مدیریت دارایی و تأمین مالی، ۵(۳)، ۸۸-۷۷.
- 8) Barth M., Elliot J., Finn W. (2017), "Managerial Optimism and Earning Smoothing", *Accounting Review*, 31(9), 21-31
- 9) Beck, T.,
- 10) Bentley, K.A., Omer, T.C., Sharp, N.Y., 2013. Business strategy, financial reporting irregularities, and audit effort. *Contemp. Account. Res.* 30 (2), 780-817.
- 11) Chen, C. Kim J. Yao, L. (2016). "Earnings smoothing: Does It Exacerbate or Constrain Stock Price Crash Risk", *Journal of Corporate Finance*, 42(5), 36-54.
- 12) Chauhan, Y. Kumar, S. Pathak, R. (2017). "Stock Liquidity and Stock Prices Crash-Risk". *North American Journal of Economics and Finance*, 41(5):70-81.
- 13) Hutton, A.P. Marcus, A.J. Tehranian, H. (2009). "Opaque Financial Reports, R2, and Crash Risk" *Journal of Financial Economics*, 94(1):67-89.
- 14) Kim, J.B., Li, Y., Zhang, L., 2013. Corporate tax avoidance and stock price crash risk: firm-level analysis. *J. Financ. Econ.* 100 (3), 639-662.
- 15) Leuz C., Nanda D., Wysocki P. (2003), "Earning Management and investor Protection: an International Comparison", *Journal of Finance Economics*, 69, 505-527.

- 16) Liao. Ouyang,B. (2017). "Organized Labor Corporate Governance and Stock Price Crash Risk ", Review of Accounting and Finance, 16(4): 424-443.
- 17) Miles, R.E., Snow, C.C., 2003. Organizational Strategy, Structure, and Process. Stanford University Press, Stanford, CA.
- 18) Robert E Houmes, Terrance R Skantz, 2010. Highly valued equity and discretionary accruals. Journal of Business Finance & Accounting, 37, 60-92
- 19) Robert S. Chirinko & Huntley Schaller, 2007. "Fundamentals, Misvaluation, and Investment: The Real Story," CESifo Working Paper Series 1922, CESifo Group Munich.
- 20) Tucker J., Zarowin P., (2014), "Value-Relevant Properties of Smoothed Earnings", Journal of Accounting Review, 24(4), 251-270
- 21) Te Lee,M .(2016). "Corporate Social Responsibility and Stock Price Crash Risk", Managerial Finance, 42(10): 963-979.
- 22) Yan, M. Jin,Y. Xi,Y. Liu,C .(2016). "Stock Price Synchronicity and Stock Price Crash Risk", Finance Review International, 6(3): 230-244.

-
- 1 Tankoyeva et all.
  - 2 Economic Stability
  - 3 Financial Stability
  - 4 Financial Crises
  - 5 Assymetric Information
  - 6 Levvine
  - 7 International Monetary Fund
  - 8 World Bank
  - 9 kelly
  - 10 Carletti et al.
  - 11 Risk Management
  - 12 International Institutions
  - 13 Bitar et al.
  - 14 Beck et al.
  - 15 Afifa
  - 16 Ciby
  - 17 Joseph
  - 18 Moral Hazar
  - 19 Insolvency
  - 20 Van Greuning & Iqbal
  - 21 Ferhi
  - 22 Zopounidis et al.
  - 23 Wael
  - 24 Motlagh and Babakan
  - 25 Kutlar et al.
  - 26 Ibrahim
  - 27 Albadri
  - 28 Islam
  - 29 Gamaginta
  - 30 Tan, Y., & Floros
  - 31 Overdue Claims
  - 32 Total Facilities
  - 33 Total Paid Facilities
  - 34 Skewness
  - 35 Kurtosis
  - 36 Augmented Dickey Fouler
  - 37 Variance Inflation Factor
  - 38 Durbin-Watson